

HAL
open science

De quelques lettras de Joan Bodon a Robèrt Lafont (1950-1960)

Marie-Jeanne Verny

► **To cite this version:**

Marie-Jeanne Verny. De quelques lettras de Joan Bodon a Robèrt Lafont (1950-1960). Courouau Jean-François; Pic François; Torreilles Claire. Amb un fil d'amistat: Mélanges offerts à Philippe Gardy par ses collègues, ses disciples et amis, Centre d'étude de la littérature occitane, pp.927-945, 2014. hal-03185317

HAL Id: hal-03185317

<https://hal.science/hal-03185317>

Submitted on 18 May 2021

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Distributed under a Creative Commons Attribution - NonCommercial - NoDerivatives 4.0 International License

De quelques letras de Joan Bodon a Robèrt Lafont (1950-1960)

[Marie-Jeanne Verny dans *Amb un fil d'amistat*, mélanges offerts à Philippe GARDY par ses collègues, ses disciples et ses amis réunis par Jean-François Courouau, François Pic et Claire Torreilles, Toulouse, CELO, p. 927-945]

Lo fons que Robèrt Lafont a fisat al CIRDOC¹ es de tot segur la sorga mai preciosa per comprendre l'occitanisme de la segonda mitat del sègle vint. Las letras recebudas e mai los documents divèrses (tèxtes de conferéncias, articles de jornals, letras de personalitats del mond de la cultura o de la politica...) del fons mòstran a bèles uelhs vesents la plaça centrala que teniá Lafont e la fisança que li faguèron l'immensa majoritat dels actors de l'occitanisme d'après-guèrra, tant sul plan de l'engatjament societal coma dins lo de la bastison d'una literatura nòva e mai dins lo processus de normalizacion d'una lenga de creacion e de comunicacion.

Ai ja temptat de mostrar aqueles ligams amb dos poètas contemporanèus, Robèrt Allan e Sergi Bec². Dins aquela dralha, me vau clinar sus las letras de Joan Bodon recebudas per Lafont, tot en regretar que las letras de Lafont se sián perdudas : e mai se la lectura del prefaci qu'escriguèt Lafont en 1988 per l'edicion del Roergue de *La Grava sul camin*³, dona quelques indicacions complementàrias, aquelas letras datan de quasi 30 ans pus lèu e lor idèas pòdon èsser cambiadas per lo debanar del temps... Segon Lafont, las letras, fin finala, dison res del drama intim qu'el pretend que seriá a la sorga de La Grava. Un drama intim, velat / desvelat, çò ditz Lafont, a través L'Evangèli de *Bertomieu*, manescrich perdut, retrobat per tròces e editat en 1988 amb *La Grava*. Aquele prefaci de Lafont, nos sembla important de i remandar lo legeire. Ne reprenèm just aquí la conclusion, que poiriam aplicar just e just a la correspondéncia :

Lei grands libres son quàuquei còps de libres de l'indicible. Non pas grands perque capitane a la perfin de dire, mai perque se bastisson sus sei marges : *La Grava sul camin* es un silenci agolopat de raconte. L'emocion que i sentem e que passa au legeire es lo silenci que parla.

La lectura de la correspondéncia farà pas lum sus aquel « indicible », e mai se m'a semblat que portava d'elements novèls a la coneissença de la genèsi de las òbras. La literatura occitana deu èsser estudiada d'esperela, coma tota òbra o deu èsser. Mas dins las condicions que se bastís dins la segonda mitat del sègle vint, pòt pas èsser compresa en defòra de tota son environa de creacion :

bastison d'un moviment occitan nòu, amb de generacions novèlas, eissidas de la guèrra, bastison d'un aparelh editorial, reflexion sus l'usatge literari d'una lenga sens cap d'aparelh de normalizacion linguistica que faga autoritat... Aital las correspondéncias, coma los manescriches que lo fons Lafont ne contèn mantun, revèlan las esitacions dels autors entre la lenga que d'unes, encara nombroses, an eiretada e la necessitat, acceptada per la màger part, del passatge per una nòrma necita a tota lenga d'escritura...

¹ Teni a mercejar calorosament lo personal del CIRDOC, a començar per Françoise Bancarel e Aurelian Bertrand e son director Benjamin Assié, que me facilitan grandament mas recèrcas. Aquele article repren la grafia de las letras, qu'es la grafia esitanta de Bodon amb, de còps, d'errors involontàrias. Per far pas d'alonguis, ai evitat de metre de « sic » cada còp que i aviá un problèma evident.

² Verny, Marie-Jeanne, Correspondance Serge Bec - Robert Lafont, 1954-1962, p. 328-354 in Actes de la journée d'étude RedOc/ LLACS sur le poète Serge Bec – Montpellier 3 avril, *Revue des Langues Romanes*, n° 2, 2011, dossier coordonné par M-J Verny.

Verny, Marie-Jeanne, Robert Allan (Montpellier 1927 – Avignon 1998). L'itinéraire singulier d'un poète dans le siècle., p. 937-949, in Angelica Rieger, éd. : *L'Occitanie invitée de l'Euregio. Liège 1981-Aix-la-Chapelle 2008 : bilan et perspectives*. Actes du Congrès de l'Association Internationale d'Études Occitanes - Aix-La-Chapelle, août 2008. Shaker Verlag, 52018 Aachen, www.snaker.de. ³ Rodés, 1988.

Totes aqueles elements fan que los escambis entre los autors, que per d'unes son tanben editors, son fòrça ensenhadors. La lectura de las correspondéncias revèla subretot que las òbras occitanas de l'après-guèrra son la resulta d'una sabenta alquimia entre lo talent dels creators e tot l'aparelh d'edicion sens lo qual tot aquò seriá demorat dins de tiradors e mai benlèu jamai escrich : Bodon, coma Robèrt Allan o Sergi Bec, dins sas letras a Lafont, o dison plan, coma o dison plan las centenas de frases que pòrtan sus l'organizacion materiala de l'edicion. E dins un periòde posterior a lo que nos ocupa, las annadas 70 ont Bodon, d'Argèria, descobrissiá l'interpretacion musicala de sos poèmas per Mans de Breish, una anecdòta, contada per Joanina Bodon es revelatritz³ : quora aguèt escotat lo disc, aguèt de moments d'esmeravilhament e arrestèt de quequejar... Delai de l'anecdòta que poiriá faire sorrìre, avèm en memòria tantas frases de l'òbra ont Bodon crei pas de rescontrar un lectorat. Un exemple entre tantes maites :

Lo mespresaretz aquel libre : se vos desplai lo cramaretz. Benlèu al trast ambe las iranhas lo daissaretz a se languir. Pr'aquò s'un filh de la miá terra a la velhada lo legís, serai pagat de la miá pena, serai content, ieu me sufís.⁴

Es perqué las letras de Bodon pòrtan pèira a la compreson de tota una temporada que temptarai aquí de ne faire una analisi.

Lo corpus

Ai despolhadas un trentenat de letras de Bodon a Lafont (28) que la primièra es datada de 1951 e la darrièra de 1960. Dins l'annada 1955, una letra en francés, picada a la maquina, probablament un doble, figurava dins lo corpus, destinada a Ismaël Girard, secretari administratiu de l'IEO, e portava sus l'edicion de *La Grava sul camin*, coma la màger part de las letras de 1955.

Los supòrts materials de las letras son variats, s'agís mai sovent de papièr modèste de correspondéncia, de pichòt o grand format, d'autres còps de simplas fuèlhas estrifadas d'un quasèrn, que nos sembla de i legir lo sembla-incipit famós de *La grava* : « Amic, escrivì per tu al lum d'una paura lampa sus una fuèlha de papièr d'escòla »...

Segur qu'aquela recèrca deurà èsser completada per las letras mandadas las darrièras annadas de la vida de Bodon e benlèu per un crosament amb d'autres letras sieunas conservadas dins d'autres fons, o ja editadas (pensi mai que mai a la correspondéncia amb Enric Molin). Una edicion critica d'aquela correspondéncia portariá probable d'elements nòus a la coneissença de Bodon, mai que mai sus la gestacion de son òbra.

De temps en quora, las letras s'adreïçan al parelh Lafont amb la formula « Cars amics », mas la màger part s'adreïçan al sol Lafont, e començan per « Car amic ». Fan mòstra de la bastison d'una amistat fisançosa entre los dos òmes. Arriba que Bodon laisse escapar de detalhs de sa vida professionala o familiara, confidéncias discrètas pasmens.

Revèlan tanben d'elements sus la genèsi d'una òbra, mai que mai, dins lo corpus que nos ocupa, sus *La Grava sul camin* e, dins una mendra part, sus *La Santa-Estela del Centenari*. D'autres òbras paregudas o envisatjadas son tanben evocadas. Mas Bodon i fai mòstra tanben de la curiositat intellectuala qu'èra sieuna, virada cap a l'òbra dels autres, la de Lafont en particular. Aquel besonh de saber se manifèsta tanben a rapòrt de las lengas, mai que mai las interlengas (evocadas dins lo capítol IX del *Libre dels grands Jorns*) que prenon una granda plaça dins las letras de 1955. Per

³ Disponibla en linha a l'adreïça : http://www.dailymotion.com/video/xvmqhi_jeanine-boudou-raconte-jean-boudou-anaucelle_creation.

⁴ « Lo meu ostal », abans prepaus als *Contes del meu ostal*.

Bodon, coma per tantes maites, Lafont es tanben un conselhièr linguistic, e mai se Bodon refusa d'aplicar sens comprene las nòrmas de la grafia classica que sovèta que siá utilizada dins son òbra. Camin fasent, las letras laissan veire d'elements de la bastison de l'occitanisme dins lo decenni concernit. Laissan tanben escapar la pensada umanista bodoniana tala coma l'exprimis mantun tròç de son òbra. Lo ton es de còps risolièr : Bodon crença pas de se trufar d'el meteïs. A d'autres moments es grèu, per exemple quand deplòra lo nacionalisme patriotard que vei créisser a l'entorn d'el. La màger part de las letras, totas signadas « J. Boudou », son datadas ; per qualques-unas lor manca l'annada que soi sovent arribada a la retrobar per recopament. Son totas localizadas : la primièra part al Mauron de Malavila, ont Bodon aviá un pòste d'institutor, puèi, a partir de la dintrada de 1955, a Sant Laurenç d'Òlt, ont s'establiguèt quand venguèt mèstre itinerant dins l'ensenhament agricòl.

Vaquí aquelas indicacions de data e de localizacion :

- 1- Lo Mauron de Malavila 26-8-1951
- 2- Lo Mauron lo 24-9-51
- 3- Lo Mauron lo 7-1-1952
- 4- Lo Mauron de Malavila 20-2-1952
- 5- Lo Mauron de Malavila 19-5-1952
- 6- Lo Mauron lo 11 de setembre [1952] 7- Lo Mauron lo 16-2-1953 8-
Lo Mauron lo 17 d'abril [1953 ?]
- 9- Lo Mauron lo 18 de mai [1953 ?]
- 10- Lo Mauron lo 23 de novembre [1953 ?]
- 11- Lo Mauron lo 1-1-1955
- 12- Lo Mauron lo 2-3-1955 13- Lo Mauron lo 1er d'abrial [1955]
- 14- Lo Mauron lo 5 de Mai [1955]
- 15- Lo Mauron lo 23 de mai de 1955
- 16- Lo Mauron lo 31 de mai de 1955
- 17- Lo Mauron lo 5 de junh [1955]
- 18- Le Mauron le 15 juin 1955 [à l'IEO]
- 19- Lo Mauron lo 25 de junh [1955]
- 20- Lo Mauron lo 28 d'agost de 1955
- 21- Sant Laurens d'Òlt lo 6 d'octobre de 1955
- 22- Sant-Laurens lo 16-11-1955
- 23- St Laurenç lo 29-11-55
- 24- St Laurens lo 16-3-1957
- 25- St Laurenç lo 26 de decembre de 1958
- 26- Sant Laurenç lo 7 de genièr de 1959
- 27- Sant Laurenç lo 2-2-1959
- 28- Sant Laurenç lo 30-10-1960
- 29- St Laurenç lo 3 de novembre

Remarcam que dins lo corpus conservat, doas annadas son de manca : 1954 e 1956. Es pas impossible pasmens que de letras se sián esmarradas. L'annada 1955 es la mai plena, l'essencial de son contengut vira a l'entorn de l'edicion de *La Grava sul camin*. Dins las darrièras letras, es mai que mai question de *la Santa-Estèla del Centenari*.

Anam tornar ara sus qualques elements del contengut de las letras.

Naissença e desenvolopament d'una amistat

Se ne cresèm Lafont dins son prefaci a *La Grava*, los dos òmes se rescontrèron a un estagi pedagogic a Rodés, en julhet de 1951. Molin foguèt l'intercessor, e portava amb el *Los contes del meu ostal*, que Lafont descobriguèt amb emocion, abans de rescontrar l'autor e d'aver amb el un escambi :

Pasmens, quand l'escrivan se mostrèt, après son libre e son ainada a la man, es pas de folklòre que foguèt question, mai de la guèrra.⁵

Dins la primièra letra del corpus (26-8-51) los dos òmes se vossejan encara. Bodon merceja Lafont de s'entrevar de l'edicion dels *Contes del meu ostal*. Es a la segonda letra (24-9-51), que Bodon ditz sa suspresa quand se foguèt avisat de l'atge de Lafont, e o fai amb l'umor que li coneissèm :

D'abòrd te dirai que preniái lo secretari general de l'IEO per calque vielh professor barbut, ventrut, reganhut e tot acatat del cap als pèds de la posca dels pargamins e de las cartas d'un còp èra. Per que as conegut los chantiers coma ieu, e per que siàs de tres ans pus jove que ieu te parlarai amb mai de fizaça.

En Lafont, Bodon vei ja un amic, mas aquela amistat, la plaça dins una amira mai larga, aquela d'un « pòble » e de la bastison d'un « temps novèl » que fai resson, de segur, a l'epilòg dels *Contes dels Balssàs* :

E bona annada a tu que coneissi pas encara. Bona annada per nòstra vièlha tèrra d'Oc e per tot nòstre pòble e pels amics que deça delà cercan a bastir lo temps novèl.

A la debuta de 1952 (20-2) Bodon merceja Lafont de li aver mandat son *Joan Larsinhac* e nòta a l'escasença :

Te dirai d'abòrd que sèm un pauc del meteis temps tu e ieu. Avem traversat lo meteis temps trebolat. Mas cadu l'avem compres del nòstre biais.

Aquela remarca de Bodon sus las doas percepcions diferentas qu'aguèron de son temps los dos òmes a d'autres ressons dins las letras. Mai d'un còp sotlinhan lor diferéncia d'astrada que l'òbra ne dona un resson, mai que mai a través los dos romans en contrapunt : *la Grava sul camin* de Bodon e *La Vida de Joan Larsinhac* de Lafont.

Los trecimacis del mestier d'institutor apareisson tanben, de temps en quora, e lo retrach que fai d'el Bodon es plan luènh del tòpos del mèstre d'escòla exemplar coma ne rebala tantes dins la literatura « regionalista » del sègle vint :

S'aviai leser. Mas lo temps. Ai una banda d'espelofrits de galapians que m'en podi pas vengar. E soi ensorcelat. L'autre jorn a Vilafranca al brevet Desportiu i agèt solament un « rostit » e siaguèt un escolan meu. Davant ièr a las Bòrsas (sic) 2a seria Tecnica un autre escolan meu per tèrra. E ara lo certificat que m'espèra. Al Diables. Pichòtas causas dirás. Mas aici n'i a per far parlar lo monde de meses entièrs.

⁵ Prefaci a la *Grava sul camin*, p. 7.

Es frequent que las letras fagan allusion a una subrecarga de trabalh « un trabalh fòl », çò repetisson de longa, e es rare que Bodon exprimiguèsse la mendra satisfaccion a regard de son mestièr. Aquel « trabalh fòl » contunha quand passa, en 1955, a l'estatut de mèstre itinerant agricòl, çò que li es escasença de sotlinhar son sovet d'adaptacion a Sant-Laurenç d'Òlt, dins lo terraire nòu ont demòra, e la beutat del país, que i convida Lafont :

Encara soi tot novèl dins lo país e lo leser me manca. Trigòssi de-ça de-là per « prener contacte ». Soi al ras de Lausera sus la riba d'Òlt. Es un polit país ça que la quand plòu pas : la val, las còstas, los Caussets, las montanhas, un resumit del Roergue tot.

Se lo còr te'n ditz veni nos veire, voli dire que venguetz totes.

Es tanben a Sant-Laurenç que Lafont prepausa de li mandar un « Anglés » que sabèm qu'es lo poèta irlandés Alan Ward que voliá conéisser d'endrechtes retirats ont la lenga èra encara viva :

La tia letra m'arribèt ièr mas èri en campanha e te pòdi respondre solament uèi matin. Sabi pas se ton anglés sera content. Se aquel brave òme avià escrich pus lèu e que agessi agut una quinzenada de jorns i aurià pogut adobar quicòm. Ara serià una familha de borià que i aurià trobada. Mas sèm al 26 jà...

Bodon prepara minuciosament aquela venguda, cèrca per Ward – que son nom ça que la apareis pas –, un albergament que li convenga, nòta sonhosament totes los prèses, del manjar e de l'albergament e mai, apond, a la fin :

P.S. La mia femna ditz que se aquel angles avia pas tròp marrida mina e que se contentèsse de çò que se manja aisi benlèu lo fariam manjar a l'ostal, mas per jaire podem pas, anarià amb la veusa.

Totas las letras, malgrat l'alunhament, pòrtan la marca d'una granda fisança, d'una granda complicitat. Bodon sap plan los combats que mena Lafont, los fai sieus la màger part del temps, legís l'òbra lafontiana en parallèl a la preparacion de la sieuna. E aquela complicitat es presenta tre la primièra letra :

Se « sèm solets coma de pastres » entre pastres nos cal sonar. Es per acò que vos ai cridat a la mòda del Roergue : Òu l'òme !

L'allusion al poèma lafontian « A mis amics occitanistas », paregut pel primièr còp dins la revista *Òc* d'abril de 1951⁶, es aquí evident, a través lo ton leugièr que Bodon sap emplegar, e pròva qu'aqueste, coma o ditz dins una letra, legissiá amb atencion las parucions occitanistas, literàrias mai que mai.

Lo questionament grafic

L'observacion dels manescriches de Bodon, coma aqueles de bona part dels escrivans de son temps, desvèla mantuna esitacion a regard de la grafia d'emplegar. Las citacions que çai reproduisèm amb lor grafia d'origina⁷ fan mòstra de variacions dins l'emplec de tala o tala forma, alara que la sintaxi de Bodon es plan segura, coma es ric e precís son vocabulari, e que, al contrari d'autres

⁶ Ne vaquí los quatre darrièrs vèrses del tròç 2 :

Aquí es uei / aici dema / tastam dins nòstra fam / e siàm solets coma de pastres.

⁷ En tenent compte d'una granda dificultat : es pas totjorn aisit d'i destriar los accents agut o grèus dels simples punts, sus lo « i » mai que mai...

correspondents de Lafont, emplega sistematicament l'occitan. Dins la meteissa letra, tal mot serà escrich un còp amb un accent puèi, qualques linhas pus bas, sens accent. Pasmens, las questions ortograficas passionan Bodon. Las disputas entre lo sistèma Salvat de l'Escòla Occitana e lo sistèma alibertin l'interessan ; ensaja de comprene las rasons dels uns e dels autres. Tre la primièra letra (26-08-51), afortís sa volontat de seguir lo sistèma alibertin, tot en regretar sa dificultat... mai que mai « per nòstres escolans de l'escòla primar », pròva que Bodon, coma o fasián mantun en Roergue⁸, aviá ensajat de metre d'occitan dins son programa de mèstre d'escòla :

Ara per la grafia acò es tot un trabalh. Sabi pro que mèstre Alibèrt es un òme dels pus saberuts mas es dificultoza la sià gramatica. Es subretot dificultoza per nòstres escolans de l'escòla primar que suzan la tinta per s'entuzar las reglas escalabrudas.

L'avenidor es pas a la pigreza coma dis Alibèrt mas pracòs totes los saberuts d'Occitania vos deuriatz ramozar e cercar a vos endevenir per trobar quicòm de simplificat. Se parla de simplificar la grafia franceza e nautres simplificariam pas la nòstra ? Ieu escribi a tustas e bustas pel moment e soi pas brica content per que d'abòrd ai pas estudiat pron. Mas me plegarai a las vòstras règlas se las adobatz qualque briat. Saquelà lo vòstre institut es per acò far e Oc la vòstra revista que coneissiái pas m'agrada plan.

La segonda letra, datada del 24-09-51, torna sus aquelas questions de grafia. Bodon cèrca de comprene, a partir d'exemples precises e demanda que se farguèsson diccionaris e gramaticas de bon utilizar :

...la grafia, aquela grafia que me trabalha dempièi que cerqui a escriure nòstra lenga. E se ducas ara ai pas res fach que valga es que totjorn ai cercat de biaisses per contentar tot lo mond e ieu que soi pas brica content. Legissi sus la gramatica d'Alibert : quand lo son b proven d'un v o d'un b intervocalic latin es representat per v e [pl biffé] pus luènh... « los mots sabents manlevats al grec e al latin seguisson pas aquela règla... » Soi d'acòrdi mas sabi pas ni grec ni latin. Ont es qu'anarai pescar ieu aquel b o v intervocalics. Se me fizi al frances escriurai « un savent » se me fizi al pauc d'espanhòl que sabi escriurai « un cabal ». [...]

Alara per ne sortir vezi pas qu'una solucion : cal un diccionari, un diccionari dels mots principals, un diccionari que sortigue lèu, que siague pas tròp gròs, ni tròp saberut, e subretot que siague pas tròp car. La gramatica d'Alibert i a tres ans solament que l'ai per que dabans ieu aviai pas d'argent per la crompar. En 1943 compèri aquela de Salvat. Çaquela aici dins lo Roergue seguiam bèlcòp Salvat a pus prè.

E mai faguèsse fisança a Lafont, Bodon sovèta que las doas escòlas (Alibèrt e Salvat) s'acòrden e subretot plaideja per una mesa a disposicion larga de la reflexion linguistica de l'IEO per aqueles que « son pas sabents » :

Que ne pensar. Francament es que vos poiariatz pas endevenir [...]

Compreni pron que aquelas questions de grafia las comprenes melhor que ieu. Mas a l'Institut pensatz que tot lo monde es pas sabent (24-09-51).

La causa sembla pasmens trencada per Bodon a la debuta de 1952. Una letra sieuna parla de « conversion » e nòta amb umor lo temps que li caldrà, probable, per aver compresas totes las règlas... Òm pòt supausar que Lafont a, entretemps, respondut a sas interrogacions :

⁸ Veire sus aquel punt las recèrcas de Michel Lafon sus l'escòla e l'occitan en Avairon : *L'occitan et l'école en Aveyron : 1920-1970 : entre hostilité et tolérance*, thèse soutenue sous la direction de Philippe Martel, Montpellier, Université Paul-Valéry, 2009, <http://www.theses.fr/2009MON30083>. Edicion abreujada per paréisser en 2014 a las Nouvelles Presses du Languedoc.

Per la grafia ara soi convertit segrai la vòstra. Benlèu m'enganarai tres còps per un mas dins vint ans d'aicì cresi que me reconeisserai dins totas las règlas de la gramatica[...]

Ai de poesias dempièi un parelh d'ans, a l'imprimaria Carrère a Rodez. Quand sortiran seran encara escrichas a la me damne. Mas lo libre que ven (se vei lo jorn) serà escrich coma çò vòstre (letra del 0701-52).

Pasmens Bodon quitarà pas jamai d'ensajar de comprene las rasons de tala o tala causida grafica. Las questions qu'avèm ja vistas tornan dins mantuna letra, las del 11-09-52 o del 16-02-53 : « Lo meu libre a de bon, cresi. Mas sabi que de-çà de-là i a de causas que van pas. A començar per la grafia ». Un post scriptum a la letra del 16-02-53 es revelator del nos de tension ont se trobava Bodon entre IEO e Escòla occitana, que son Roergue n'es un pauc un centre nevralgic :

P.S. Ambe Boussac sèm en guèrra. Lo brave m'escriu aital : « La vòstra grafia es una mescla de tres grafias que coneissi e d'una altra que vos es personala e que coneissi pas. »

Las questions de grafia tornan encara en 55 e en 57 amb l'afortiment de la demanda d'ajuda e de correccion a Lafont e a sa femna. Al moment que recep las espròvas *de La Grava*, escriu encara Bodon (31-05-55) :

Ai rebut lo manescrich corregit. E te disi tot lo meu grat per aquel trabalh que t'ai donat. Las correccions me convenon. I a un briu ça que la que sabiái que caliá escriure nosautres per nautres, vosautres... Mas gausavi pas cambiar la grafia.

En 1957, afortís a prepaus de *La Santa-Estèla del Centenari* :

Sera çò que serà. Mas se avetz lo temps entre totes dos es que poiriatz pas me corregir qualque pauc lo text occitan, e la reviradura francesa.

Las condicions materialas de l'edicion

Apareisson tre la segonda letra, del 24-9-51, dins un apondon escrich transversalament dins lo marge :

PS Pel meu libre ai escrich a l'I.E.O. Lo libre se vend 150 fr. I a quicòm coma 40 fr de remeza als libris. Ara se voletz l'imprimaria Salingardes lo manda 180 fr franco.

Las questions economicas son totjorn aquí dins l'ensemble de nòstre corpus, se parla de la causida de l'estampaire, del tiratge, de l'establiment e de la difusion de butletins de soscripcion, de l'edicion d'exemplaris de luxe, del lectorat de cercar, mai que mai dins las relacions de Bodon en Roergue, coma dins la letra del 31 de mai de 1955 :

Ara se per l'edicion de la «Grava » i avia quicòm que ane pas, serai uros solament que me trobetz l'imprimeire. Ara tanben se aquò se pòt voldriai los fulhs de soscripcions al pus lèu per los mandar als mèstres d'escòla dins aqueste mes, que puèi om pòt pas comptar sus las vacanças que tot aquò partirà.

Seriá fastigós de reprene totas las allusions a las questions materialas, presentas dins quasiment totas las letras. Notam pasmens que religan, plan sovent, las questions de nòrma linguistica amb las questions tipografia e donc d'impression, coma per exemple dins las letras del 16-02-53 o del 5 de mai de 1955 :

Per çò que es de la question financièira demandi pas que l'I.E.O. prenga l'edicion a carga. Demandi solament de facilitats de pagament de l'imprimeire, e una ajuda per la venda per las publicacions de l'I.E.O.

Lo contraròtle de la grafia. Mas benlèu cap de vosautres tres avètz pas leser. Es que aquel contraròtle se deu far sul manescrich ? o sus las espròvas ? Es que lo vocabulari sera tot a cambiar ? (Perqué i a de jos dialectalismes roergats.)

Coma per los escambis de Lafont amb Allan o amb Sèrgi Bec, la question practica de l'edicion, es de longa presenta dins los escambis. Dins los temps dificils de l'après-guèrra, dins l'encastre d'un moviment naissent ont lo voluntarisme amaga pas totjorn la raretat de las bonas voluntats, tota parucion d'un libre es una aventura materiala e economica que se'n seguís las piadas dins las letras, de còps dins los apondons chifrats de la man de Lafont, coma aquel calcul, a la fin de la letra del 6-10-55, de çò qu'an raportat las soscripcions obtengudas per Bodon...

Bodon e la recepcion de son òbra

Coma per Allan o Bec, coma per tot escrivan, çò me sembla, las possibilitats d'edicion e de rescontre d'un lectorat condicionan lo poder de crear, qu'aquela confidènciança del 16-03-57 mòstra plan :

N'i a un brave briu qu'ai pas publicat res. E se publiqui pas res pòdi pas contunhar.

Un dels interèsses d'aquela correspondéncia, coma d'aquela amb Molin, es de donar d'apreciacions de l'autor sus son òbra e, per çò qu'es de Bodon, de dire e tornar dire sa crença de pas èsser comprés, nimai legit, que percorrís tanben lo dedins de l'òbra¹⁰. Per exemple, dins una letra del 28 de decembre de 58, a prepaus de *La Santa-Estela* :

Donc [te biffé] vos mandí aquí un libre que trigossavi coma una pèira e que en primièr me deviái d'acabar.

Ne pensaretz çò que voldretz perque de tot se pòt pensar quicòm. Cresi pas qu'agrade a grand monde. Veiretz aquò en legigent.

Lo moviment occitanista

Es una altra de las questions que torna sovent. Bodon a plan consciéncia, en dintrar en relacion amb Lafont, de dintrar dins una aventura collectiva ont se sentís engatjat, mantuna letra o mòstra.

Pasmens, per el, dins la temporada que nos ocupa, l'occitanisme es mai que mai una aventura culturala, de creacion literària mai que mai. E liura tanben, coma dins aquela letra del 7-1-52, son malcòr de constatar la situacion diglossica de l'occitan en Roergue, malcòr, çò ditz, partatjat per Molin que vei Carles son filh renegar tota accion occitanista per se consagrar a la « Catinou » als « Pescofis » de Radio-Tolosa e de la « Despacha ».

De qu'avètz decidat a Tolosa d'uèi. E qual vos ajuda ? Aici los mèstres [d'eco biffé] d'escòla an pas brica de simpatia per nòstra lenga. Los parents encara mens. Aprenon lo frances als mainatges. Una filha troba grossièr lo jovent que li parla d'amor en « patoues ». E degun cerca pas a nos ajudar.

Aquela darrièra remarca permet de comprene l'amistat prigonda de Bodon amb Molin malgrat las diferéncias : partejavan, l'un coma l'autre, l'idèa de la dignitat de la lenga...

¹⁰ Los exemples mancan pas :

- « Benlèu vos desplai lo conte... », « L'Aucèl blu », *Contes del meu ostal*. - « Lo mespresaretz aquel libre », « Lo meu ostal », *Contes del meu ostal*.
- « Me diguèron los amics, "Que valon aqueles contes ? De qué nos serviràn dins lo temps novèl ?" », Prològ als *Contes de Viaur*.
- « Aqueles contes que los camaradas mespresan, serà per vautres que los reculhirai ». Prològ als *Contes de Viaur*.

Quand Bodon parla de politica, o, mai generalament, d'ideologia, es pas sul plan occitan que se plaça, mas sul plan francés e, mai largament, sus un plan d'umanisme general. Una allusion al PNO de Fontan, dins la letra del 30-10-60, nos sembla manifestar al mens un recuol critic :

Per ara recebi tot còp de letras de Fontan de Nimes que ditz que totes sem de colhons e qu'en primier cal aderir al P.N.O. Dire que qualqu'un escriviá dins Oc que i podiá pas aver de nacionalistas occitans. Pareis qu'aquel P.N.O. s'es engulhat pertot, benlèu a Nimes e que al pus lèu nos cal prene posicion.

Tre las letras de 52, Bodon se mòstra curiós de l'edicion, legís tot çò que pòt, amb la sola resèrva del còst material :

Que te dirai mai. Segui un pauc totas las publicacions de l'I.E.O. (Annales, Oc, Bulletin) e lo Gai Saber. Es tota mon informacion en Oc. 19-05-52.

Regrèta mai d'un còp que sa carga de trabalh, sas dificultats economicas o los socits de familha l'empachen de se téner mai en rapòrt amb lo moviment :

E dire que dempuèi Montpelhier l'an passat ai pas escrich a degun que comptavi tornar veire los amics augan. Lagarda, Bec, Roqueta, Chabbert e los autres. Me desencusaràs, e subre tot diràs a Lagarda que me perdone se soi estat tant pigre. Li diràs tanben que per corrigir lo concurs li ajudarai, se vòl. 28-0855

Bodon a plan consciéncia qu'entre l'IEO e l'Escòla occitana, que legís a través *Òc* e *Lo Gai Saber*, i a mai que de questions de grafia, que i a tanben de questions ideologicas, e presam l'umor de l'allusion als dos « Marescals » qu'apareis dins una letra del 24-09-51 :

E ara per acabar. Aicì vezem que sus « Oc » e sus « Gai Saber » vos gitatz pas gairas de flors. « Oc » parla de las « Estatuas que fan rizeta » e lo Gai Saber quand parla de qualques unes de vòstres articles dis « Riga-raga-res ». Vezem tanben que lo Gai Saber ten pel paure Marescal mort. E nos sembla tot còp que Òc tendriá puslèu pel gròs Marescal viu : lo mostachut (Ieu davant la guèrra èri çaquela a las joinessas comunistas.)

Es sovent a partir de l'amira roergata que Bodon evòca lo moviment per la lenga. Non solament Bodon es entre l'occitanisme de l'IEO e l'Escòla occitana de Salvat, mas en mai d'aquò, en Roergue, i a « lo partit Mouly e lo partit Vaylet », coma o ditz una letra del 31-05-55 a prepaus del prefaci de *La Grava* :

Bon te dirai pas mai per uèi. Per çò que es de la Prefacia de Mouly aquò es per tocar de gents en Roergue (aici i a lo partit Mouly e lo partit Vaylet, un felibre que benlèu ça que la dempuèi ièr es majoral ? a escrich dins sa vida un opuscul sus l'alh e de cançonetas de circonstancia n'i a una de celebra que l'inseminacion artificiala.) 31-05-55

La darrièra letra de nòstre corpus, que ten pas de data, fai allusion a una empresa soscada per Molin a partir d'una proposicion del Conselh General d'Avairon de donar una subvencion « per aparar la lenga d'òc » e liura d'informacions interessantas sus aquel mitan roergat :

Oc, Mouly m'aviá pregat de t'escriure e ai tament esperat que ara la tiá letra m'arriba.

Aquí al just de que ne vira. Es pas question, cresi pas, d'una societat d'edicions. Es solament lo conselh general de l'Avairon que vòl votar una subvencion per aparar la lenga d'Oc [...]

La creacion d'una seccion de Roergue de l'I.E.O. es una solucion.

Mas coma pertot i a d'enganas. Mouly avia creat amb son amic Seguret lo « Grelh Roergat » que entre las doas guèrras coneguèt en Roergue un (sic) popularitat e un grand expandiment. l'Armanac Roergat se tirèt entrò a 10.000 eisemplaris.

[...]

Mas en 1938 tot aquò siaguèt netejat e s'acabèt a Rodes al tribunal. Sabi pas al just cal (sic) aviá tòrt o drech mas sabi que aquí chimpèron Miramont, Bossac e Azema. Aqueles dos èran per sostener Miramont que alara era establít a Vilafranca.

Aici los òmes avèm lo cap dur e dempuèi res res pòt pas se tornar levar.

L'armanac Roergat tornarà pas jamai pareisser. E sabi pas al just çò que se pòt far. Mouly e Bousquet de las archius son pas d'acòrdi d'acòrdi. E lo conselh general de l'Avairon remira (los uelhs barrats) Peyrot, Bessou, Fabié. Sabi pas se metrà pas qualque condicion a la sia subvencion.

Mas serià pas una rason per far pas quicòm. A Rodes serià lo melhor, que Mouly es luenh de Milhau.

De tot segur, sul sicut del moviment occitanista coma sus totes aqueles qu'ensajam d'explorar aquí, lo corpus de las letras deurà èsser alargat dins lo temps e fintat en relacion amb d'autres documents, coma la correspondéncia amb Molin, per exemple.

Larsinhac / Savinhac : *Janus bifrons* ?

Per çò qu'es de la vision del mond de Bodon, apareis mai d'un còp a través los comentaris sus son òbra literària, que la correspondéncia n'es rica. Mai d'un còp tornarà sus las diferéncias que sentís entre la vision de l'istòria dins l'òbra de Lafont e la siá. Las doas òbras-Janus que n'avèm ja parlat, *La Grava sul camin* e *La Vida de Joan Larsinhac* servisson de miralh a aqueles agaches desparièrs. Pasmens, coma o nòta Lafont dins son prefaci a *La Grava*, es pas dins las letras de Bodon que trobarem la clartat sus la genèsi de *La Grava*. Tot lo contrari. La correspondéncia sembla de borrolhar las dralhas. La primièra allusion a *la Grava* es aquesta, del 18 de mai de 1953 :

Veni d'acabar un libre pichon « la grava sul camin » que d'un biais vòl respondre al teu « Joan Larsinhac ». Ça que la es un bocin tròp descosegut, lo meu libre, per valer lo tieu. Cresi que ambe aquel me farai estarrussar.

La complementaritat / oposicion dels dos volums i es sotlhada. Pasmens, que significa « veni d'acabar » ? Sabèm que lo primièr capítol de *La Grava*, « Waldenburg » pareguèt dins òc en genièr de 1952, alara que Bodon avia pas encara legit *Larsinhac*, que n'acusa recepcion en febrèr de 1952 e que lo comandava lo 7 de genièr a Lafont, tot en fasant allusion a sa dificultat d'acabar, el, un roman :

Quand reven la vida de Joan Larsinhac amb lo pòrt per pòsta. Pares qu'es un polit roman teu. Ieu me soi aventurat sul roman, mas n'ai pas jamai pogut acabar cap. Soi pas pron realista per aquò far.

La publicacion de *La Grava*, volguda per Lafont, es envisatjada en abril de 1955. E vaqui de qué ne ditz Bodon :

Veni de recebre un mot de Tolosa coma que as prepausat que la mia « Grava » paresquès coma Joan Larsinhac dins la colleccion « prosa ».

Te disi tot lo meu grat e mai en principi es oc. Mas benlèu i a quicòm que va pas. Aquela grava es un libre un pauc especial fach de peças e de troces mal avariats, sens cap de plan, sens desnosament, tot aquò escrich per la pus gròssa part en 45-46 (avans los contes del meu ostal.) Puèi, aquel libre que vendriá dins la colleccion après lo teu Larsinhac, es tant val dire e de mai d'un biais lo sens contra de Larsinhac. La sola causa es que aqueles dos libres son totes dos un testimoni sus la meteissa epoca (1er-04- 55).

D'aquela confidècia, apareis clarament que *La Grava* èra en gestacion plan abans la descubèrta de *Larsinhac* per Bodon, e mai que l'azard de las astradas de l'un e de l'autre explica d'esperel lo recit de vida que faguèron, entre Istòria, ficcion romanésca e destinada personala. Lafont ditz sus la question de l'Istòria de causas plan pertinentes dins lo prefaci de *la Grava*, mai que mai sus la part d'azard de l'astrada de cadun segon la data de naissença. Alara, *La Grava* coma responsa a *Larsinhac* ? Benlèu ben, mas me sembla que s'agís de quicòm mai e que las doas òbras an una totala autonomia. Los tèrmes de Bodon : « fach de peças e de troces mal avariats, sens cap de plan, sens desnosament », dison fòrt justament çò qu'es *La Grava*, e Lafont a plan mostrat cossí lo borrolament de la temporalitat pel raconte, e la bastison circularia d'aqueste, permetián d'amagar l'ellipsi narrativa de l'episòdi « central », a mai d'un sens, de las annadas del STO...*La Grava*, plan mai qu'una responsa a *Larsinhac*, me sembla abans tot una òbra bodoniana. Sa vision del mond, Bodon la liura a Lafont a la recepcion de *Larsinhac*, lo 20 de febrièr de 52. Es una vision del mond ont lo questionament ten mai de plaça que las responsas :

Per que compreni que las questions que se pausava Joan de Larsinhac son las tias questions e son las miàs tant ben.

Joan e lo seu oncle fugissian lo verai. Per eles la vida èra un jòc.

Mas ont es lo verai ? Ont es çò qu'es pas jòc ? La mòrt benlèu es pas un jòc, e encara. Qual sab ?

La seguida de la letra revèla una lectura de l'istòria que refusa de triar entre lo negre e lo blanc, que denòncia tant lo massacre d'Orador coma los massacres colonialistas al Viet Nam o al Magrèb, o Buchenwald coma Cayenne o Poulo Condor, e se demanda Bodon : « Qual se merita la còrda ? Qual a rason, al temps que sèm ? » :

Non non, cresi pas a las messorgas de las propagandas, los òmes totes nos valem totes sem parius, totes coma dich [sic] lo proverbi del Roergue sèm faches del même biais de carn e d'òsses e de mèrda de bons tròces.

Es plan conscient que sa posicion que refusa las simplifacacions li valdrà d'èsser pas comprés :

Perdona-me. Vesi que va tornar lo temps missant. L'un me dirà que teni pels Alemans e l'autre pels Russes. Demorèri dos ans ambe los Alemans. Quand om vòl se donar la pena de los comprene (mas s'en cal donar la pena) om vei que sem de fraires. Dos meses e un bocin mai demorèri ambe los Russas (benlèu es pas pro) mas los cresi tanben coma nautres.

E acaba sus un sòmi de veire l'occitanitat coma una responsa a las questions aspras que pausava :

Los occitans sèm pas una nacion, sèm un levam, sèm una sal coma dins l'Evangèli. Nostre dever es de portar pertot ont la vida nos carregarà e de qu'un biais que nos carreje, lo testimòni de nòstra occitanitat.

De qu'es aquela « occitanitat » que i fai allusion Bodon ? Pas gaire d'explicacions ni aquí ni dins d'autres letras. Per contra, l'umanisme bodonian, son refús de condemnar l'òme quand es pas responsable de l'ideologia que senhoreja dins son país es aquí evident, a través la formula proverbiala ja donada (20-2-1952, e represa a l'identic lo 5 de mai de 1955 :

Quant a la politica te cal pas creire que soi cuol-blanc o quicòm d'aquel biais. Non, es solament aquel retorn del nacionalisme lo pus reaccionari dempuèi la Liberacion qu'ai pas jamai poscut digerir. E lo partit que davant guèrra s'apelava SFIO vòl far rampèu als autres. Non dins aquela grava parli plan o mal des Russes, o dels Alemands, o de Franceses quand ne vira, sens partit pres que totes sèm coma ditz lo provèrbi roergat « de carn e d'òsses e de mèrda e de bons tròces ».

Mai d'un còp Bodon fai allusion a la dificultat de recepcion de son libre, per de rasons ideologicas, mai que mai : un roman que trencariá tròp amb lo ton patriotic de l'après-guèrra. Mas son pas solas, aquelas rasons. L'angoissa d'èsser pas comprés per son lectorat es permanenta en cò de Bodon e *La Grava*, finalament, nos sembla de concentrar totas las rasons que Bodon donava a sa crença de pas èsser comprés.

D'autres òbras de Bodon

Los 10 ans de correspondéncia fan mantuna allusion a l'òbra escricha o en gestacion. La letra del 16-11-55, qu'es per preparar la sortida de *La Grava*, prepausa per exemple la bibliografia seguenta (amb una error sus la data dels *Contes dels Balssàs* que sortiguèt en 1953...) e anòncia d'òbras en preparacion, dont una que foguèt jamai editada :

Contes del meu ostal. Salingardes Villefranche de Rouergue 1951

Contes dels Balssàs Salingardes Villefranche de Rouergue 1955

Pour paraître prochainement La Cançon del país (poèmes) Carrère Rodez.

En préparation : Contes de Viaur

La crotz de Tolosa

Las letras de la fin del decenni viran mai que mai a l'entorn de *la Santa-Estèla del Centenari*, o veirem, mas fan tanben d'allusions discrètas a d'autres òbras de Bodon, coma dins aquela anòncia del 2 de febrèr de 59, que prefigura *Las Domaisèlas* o *l'òme qu'èri ieu* :

E ara lo libre serà çò que serà. Comprenes ne vòli començar un autre que serà pus a fons « science fiction » o benlèu encara pus diables.

Soi aquí : entre l'espital de Sant Genieis o un autre que ne cèrqui lo titol : una istòria de cambiament de sex. 2-2-59

Lo 30 d'octòbre de 1960, es de son « enveja de publicar » de poesia que parla Bodon. Sabèm efectivament qu'aviá començat per aquel genre, tre las annadas 40, butat per l'influéncia espanhòla del romance, e sabèm tanben qu'es lo fach que Molin lo preissava d'escriure de pròsa que lo butèt a escriure contes e romans ont se legís encara sovent la traça d'un primièr tèxt escrich en vèrses :

Me soi trachat que publicavi res que de pròsa e alara ai escrich de vèrses. Sabi que sus aquel sicut i a fòrt a dire. Mas me vòli pagar l'enveja de publicar aquel « Libre pel meu amic » que ne soi al poema XI (amb una traduccion en Interlingue). Bòn, mas ne sèm pas aquí.

Just un mot a prepaus d'aquela « interlingue » : es un aspècte important de nòstre corpus que tractarem pas aquí : mantuna letra de Bodon fan allusion a sos contactes amb de conceptors d'interlengas. La question lo passiona, fai part de sos escambis epistolaris amb un sénher Jego de La Reunion que i farà puèi allusion dins *Lo Libres dels Grands Jorns*.

Los Contes dels Balssàs

Ne parla Bodon pel primièr còp lo 19 de mai de 1952 :

Avian (sic) començat « Contes dels Balssàs » que te sabi quora los acabarai. Los Balssàs son los aujòls d'H. de Balzac. 19-05-52

Puèi, lo 11 de setembre de 1952 :

Te dirai pas mai. Veni d'acabar « contes dels Balssàs » que vòli portar a l'imprimeire a la fin del mes. Mas son longs dins lor trabalh los imprimeires.

Lo libre pareis en 1953, probablament a la debuta de l'an, estent que lo 16-2-53, escriu Bodon a Lafont :

Ara te disi tot lo meu grat per que vòls far coneisser lo meu libre. Ai cercat la revista Europe aici, l'ai pas trobada. Mandarai aqueste dijòus un eisemplari a « Lettres Françaises ». Me demandi pr'aquòs se a Lettres Françaises trobaran pas mos contes reaccionaris, mistics e que sabi mai.

Efectivament, l'acuelh a pas degut èsser plan positiu, se ne cresèm una letra del 18 de mai, probablament de 1953, ont Bodon torna sus l'esperit de son libre e sus lo sens, o puslèu sus l'ambivaléncia del darrièr tèxt, l'epilòg titolat « Lo temps novèl » :

Non aviái pas legidas las « Letras francesas » dempuèi un briu. Te merceji de ton mandadis e mai de ta parlicada a la radio. Que vòls me semblava ben que mon libre seriá pas del gost de las L.F. E ça que là, d'un biais, çò que dis Lacôte es vertat. S'engana solament en diguent qu'ai tot tirat sus la supersticion. Es lo sens contra. Aviái escrich un libre « contes de Viaur » ont se parlava de totas las mascariás, encantaments e sabi pas mai [que biffé] del país de Viaur. Dins aqueles contes n'i avià qualqu'unes qu'eron sus la familha Balssa. Alara Mouly me diguèt : « deurias metre a part tot çò que parla dels Balssas e ajustar qualques contes de mai. Auriás aquí un polit libre... » E aital [« al » biffé] ai fach. Mas per ieu Balzac èra pus lèu quicòm de secundari. Los contes de Balssas son demorats contes de Viaur e avant tot contes de Viaur. E puèi per contar las supersticions i cal creire un briat. Oc, dins mon darrièr conte ai volgut cantar l'esper dins lo temps novèl. Mas tant-ben, e o ai volgut, aquel conte se pot legir a la revèrs. Lo lop es tuat mas lo [« sor » biffé] masc d'un còp èra avià dich a Balssanon : tant que i aurà de lops e de masques la tià raça serà fòrta. Puèi... tot tròba sa fin. La profecia ven de se complir. Tant ben lo vièlh masc dis : lo vesi pus clar lo temps novèl. Cal aviá rason : lo masc ? o Jaurès. Jaures que èra la sia darrièra campanha electorala perqué anava lèu esser tuat. L'internacionala cantava [alara biffé] que lèu anava tornar començar una guerra patriotica. E las [« paucs » biffé] paurs novèlas qu'anavan espelir se las trèvas partissián. Encara ne sèm aquí.

Los comunistas creson (o fan semblant de creire) que sem los mèstres del jòc. Mas se per en cas i a de potencias [« qu » biffé] misteriosas que menan lo jòc, se la partida nos escapa ? tot es possible ?

La Santa-Estèla del Centenari

Es dins una letra de 1958, lo 26 de decembre, qu'apareis la primièra allusion al segond roman de Bodon. Totas las claus per legir l'istòria i son donadas : « Pels archius de l'avenidor pr'aquò quand dins cent ans d'aici aquel libre s'estudiarà es bon que vos doni qualques indicas » E Bodon explica la causida dels noms de sos personatges e lo rapòrt qu'entretendon amb la realitat : « Totes los personatges d'aquel libre sonque un son vertadièrs e parli d'eles amb lor nom. Es solament aquel que ne disi pas lo nom qu'a pas jamai existit. » Afortís tanben la fidelitat dels espacis del roman e dels faches que se i son passats amb la realitat.

Aquelas informacions son completadas lo 2 de febrèr de 1959. Bodon dona d'autras sorgas de l'òbra e n'afortís l'origina autobiografica, tot en sotlinhar la necessitat d'atribuir la ficcion a « un fat ». Respond tanben aquela letra a d'unas interrogacions de Lafont, sus la revirada francesa volguda, sus Bodon o sus d'unas elements de contengut (discors de Mistral –nebot -, evocacion del catarisme). Evòca l'ambivaléncia del libre, que serà crompat pels felibres en causa de son títol, sens que ne devinhèsson lo contengut effectiu :

La revirada francesa : se dependiá solament de ieu me'n passariái mas en Roergue totes mos compaires de libres la volon.

Lo discors de [Mistral biffé] Molin sus Mistral e lo raconte sul catarisme : me poirias indicar çò que reganha lo mai e tornarai veire aquò.

Pr'aquò ne cal daissar un pauc per assabentar los legeires sus aquelas doas questions. En Roergue degun sap pas res de Mistral e pas grand causa del Catarisme.[...]

Aqui donc. Per anar plan caldriá que la Santa Estela pareguès al pus lèu. Aital poiriai demandar a Moly [sic] de prepausar coma majoral, l'an que ven⁹. Cresi tanben qu'amb un títol pariu los felibres me compraran lo libre. E pr'aquò aquel libre es dedicat a la memòria de D. Saurat.

Bodon « a la raja del temps »

Ai laissat de caire las questions sus las interlengas que tenon una granda plaça dins lo corpus. L'edicion de la correspondéncia espèri que permetrà de se clinar sus aquela question e de ne confrontar la plaça amb la que ten dins l'òbra, *Lo Libre dels Grands Jorns* mai que mai.

« Me perdonaratz (sic) se t'escriví sus aquel fuèlh de papièr d'escòla. », çò escriví Bodon a Lafont lo 20-02-52... Torna sovent aquela postura d'umilitat¹⁰ que i legissèm tantes ressons de l'òbra, del faus incipit de *La Grava* fins al prefaci dels contes te Viaur, l'un adreïçat « al legeire », l'autre als « jovents del meu temps ».

Ai pas trobat – mas las cercavi pas – dins aquelas letras, de revelacions sus l'intimitat de l'òme Bodon. Mas i ai cercat e trobat un esclaratge sus un autor confrontat, coma o diguèt Max Allier « a la raja del temps ». Las letras revèlan un òme que, sa vida tota, se pausèt de questions existencialas e portèt sus lo mond un agach ont la desesperança es totjorn contrabatuda per l'umanitat, un òme que pasmens,

⁹ Aquela frasa demòra plan misteriosa : i caldriá legir « Aital poiriai demandar a Moly de **me** prepausar coma majoral, l'an que ven » ? Aquela interpretacion umoristica me sembla pas impossibla...

¹⁰ Dètz còps dins lo corpus avèm lo mot « perdon » o de derivats...

coma encara cantava son « paure merlhaton », quitèt pas de crear e d'escrivre dins una lenga eiretada e causida.

Sovèti qu'aquel trabalh siá completat e confrontat a l'òbra e mai a las analisis que ne son estadas fachas a flor e a mesura de son elaboracion e que son totjorn fegondas.